

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Kuten muistiossa todetaan, myös muilla kuin viranomaisilla on varautumisvelvoitteita. Valmiuslain soveltamisalan, varautumisvelvoitteiden ja varautumistoimenpiteiden täsmentäminen on omiaan parantamaan yhteiskunnan varautumista ja poikkeusolojen aikaista toimintaa.

Ylellä on Yleisradiolaissa säädetty varautumisvelvoite televisio- ja radiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa. Samoin Ylellä on lakiin kirjattu velvoite välittää viranomaistiedotuksia.

Tässä Ylen kommentteja työryhmän alustaviin ehdotuksiin.

1. Yleisestä varautumisvelvollisuudesta on edelleen tarpeen valmiuslaissa säätää

Samaa mieltä. ValmiusL 3 luvun 12 §:ssä mainittujen etukäteisvalmisteluiden ja toimenpiteiden täsmentäminen ohjaisi varautumisvelvoitettuja parempaan varautumiseen. Esimerkiksi harjoittelun ja riittävän tilannekuvan keräämisen mainitseminen pykälässä parantaisi varautumisen tasoa huomattavasti.

2. Valmiuslain varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa on syytä laajentaa julkisia hallintotehtäviä hoitaviin yhteisöihin.

Samaa mieltä. Valmiuslain uudistuksessa on hyvä huomioida Ylen kaltainen erityistehtävayhtiö, joka ei ole viranomainen ja jolla ei ole julkisia hallintotehtäviä. Yle on valtion omistama yritys, jolla on laaja lakiin perustuva varautumis- ja toimintavelvoite, niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. YleisradioL 3 luvun 7 §:n 2 momentin 7 kohdassa säädetään Ylen velvollisuudesta välittää viranomaistiedotuksia ja varautua televisio- ja radiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa.

3. Julkishallinnon velvollisuutta huolehtia varautumisesta ostopalvelutilanteissa on syytä säännösperusteisesti korostaa.

Samaa mieltä. Huoltovarmuuskriittinen toiminta, organisaatioiden normaali toiminta ja toiminta poikkeusoloissa on pitkälti riippuvainen ostopalveluista. Palveluntuottajien toimintakyky häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on yhteiskunnallisen varautumisen kannalta erittäin tärkeää. Varautumisen riittävästä tasosta huolehtiminen ostopalvelutilanteissa on omiaan parantamaan varautumisen tasoa ja palveluntuottajien kykyä huolehtia liiketoiminnan jatkuvuudesta myös poikkeusoloissa.

4. Muilta osin yksityisen sektorin varautuminen on syytä edelleen jättää erityissääntelyyn, sopimusten ja vapaaehtoisuuden varaan.

Voisiko valmiuslaissa olla suositus yksityisille yrityksille tehdä oman liiketoimintansa jatkuvuuden kannalta tarpeellisia etukäteisvalmisteluja ja toimenpiteitä normaaliajan häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten? Liiketoiminnan jatkuvuuden eteen tehty työ voi olla ratkaiseva markkinaetu yritykselle ja samalla se voimistaa yhteiskunnan resilienssiä vaikeina aikoina ja niiden jälkeen.

5. Varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä on syytä täsmentää

Samaa mieltä. Varautumisvelvollisuuden täsmentäminen helpottaa ja jäntevöittää organisaatioiden varautumistyötä. Varautumisen etukäteisvalmistelut, tilannekuvan kerääminen, johtamiseen ja viestintään liittyvät suorituskyvyt sekä muut toimenpiteet ja harjoitukset pitäisi ottaa mukaan organisaation normaaliin arkityöhön. Olisi yhteiskunnallisen varautumisen näkökulmasta hyvä asia, jos lainsäädännön kirjaukset tukevat varautumistyötä riittävän yksityiskohtaisesti.

6. Valmiuslain varautumisvelvollisuuden ytimessä varautuminen poikkeusoloihin ja valmiuslain toimivaltuuksien käyttämiseen

Jotta poikkeusoloissa voidaan toimia tehokkaasti, pitää poikkeusolojen aikaista toimintaa suunnitella ja harjoitella. Normaaliajan tehtävät ja vastuut eivät häviä poikkeusoloissa ja niitä varten pitää olla

hyvä ja harjoiteltu jatkuvuussuunnitelma. Valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotto edellyttää usein uusien toimintamallien käyttöönottoa ja uudenlaista yhteistoimintaa. Niiden suunnittelu sekä yhteistoiminnan harjoittelu on haastavaa. Näiden korostaminen lainsäädännössä on hyvä asia. Tosiasialliset toimintaedellytykset pitää ottaa kuitenkin huomioon ja mahdolliset tarpeettomat poikkeusolojen vastuut pitää karsia pois.

7. Myös normaaliolojen häiriötilanteita koskeva yleinen varautumisvelvollisuus tarpeen.

Samaa mieltä. Normaaliolojen, normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen väliin mahtuu alati laajenevia harmaita alueita. Laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen ja Suomen liittolaisiin saa uusia muotoja. On tärkeää, että organisaatiot ja yritykset varautuvat toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen kaikissa oloissa, kaikissa toimintaa uhkaavissa tilanteissa.

8. Varautumisen poikkihallinnollisen ohjaamisen ja yhteensovittamisen sääntelyä on syytä täsmentää

Normaaliajan toiminta ja kriisiajan toiminta ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Johtaminen ja viestintä kriisiaikana edellyttävät omia toimintamallejaan. Organisaatiot ovat täystyöllistettyjä normaaliaikana ja kriisiajan tehtävät tulevat usein ylimääräisenä työnä kaiken päälle. Yhteensovittamista helpottaa, jos tukea saa jostain. Tukea tarvitaan normaaliaikana varautumisessa ja poikkeusoloissa käytännön työssä. Tukea antavalla instanssilla tulee olla riittävä mandaatti, jotta sen suosituksia kuunnellaan ja tukea otetaan vastaan. Ulkopuolinen näkemys tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä ja parhaista käytänteistä on arvokasta.

Organisaatioiden tulisi saada tietää selkeästi miten niiden tulee varautua poikkeusoloihin ja millä toimenpiteillä riittävä varautumisen taso saavutetaan. Tämän jälkeen pitää varmistaa, että riittävä taso on saavutettu. Organisaatiot tarvitsevat tukea ja resursseja, tai resurssien allokointia, riittävän tason saavuttamiseen.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

Normaalioloissa tehty varautuminen on poikkeusolojen toiminnan perusta. Viranomaisten lisäksi yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ylläpidetään monessa organisaatiossa, joiden varautumisen taso on vaihteleva.

Voimassa olevan valmiuslain puutteet on tunnistettu muistiossa hyvin. Uuden valmiuslain säännösten tulisi omalta osaltaan helpottaa varautumisvelvoitteisia organisaatioita toteuttamaan

niitä vaaditut toimenpiteet. Valmiuslain kirjausten tulisi olla mahdollisimman selkeitä ja niistä pitäisi olla helposti tulkittavissa mitkä säännökset koskevat organisaatiota ja mitkä eivät.

Ylen näkemyksen mukaan Ylen roolin täsmentäminen valmiuslaissa jäntevoittäisi Ylen yhteistoimintaa muiden varautumisvelvoitteisten organisaatioiden ja viranomaisten kanssa. Yle kuulunee jatkossa myös julkisuuslain sekä CER- ja NIS2-direktiivien soveltamisalaan.

Kun lainsäädäntöön kirjatut varautumisvelvoitteet lisääntyvät, pitäisi myös yhteistoiminnan ja esimerkiksi tilannekuvan jakamisen helpottua eri toimijoiden ja viranomaisten kesken.

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

Suomalaisen media-alan ja tiedotusvälineiden toimintakyvystä pitää huolehtia, jotta riippumaton tiedonvälitys voidaan turvata kaikissa oloissa. Suomalaisten tiedotusvälineiden laadukas toiminta ja riittävä suorituskyky ovat keskeisiä asioita hybridiuhkien ja informaatiovaikuttamisen torjunnassa

Valmiuslain uudistamisessa tulisi huomioida media-alan ja tiedotusvälineiden keskeinen rooli, joka on toisaalta uutisten ja analyysin toimittaminen Suomessa asuville ihmisille, mutta toisaalta myös henkisen kriisinkestävyyden turvaaminen myös muilla mediasisällöillä. Sotaa käyvien maiden kokemukset osoittavat, että ihmiset tarvitsevat lohtua ja viihdettä selvitäkseen arkisessa elämässä eteenpäin.

Ylellä on merkittävä tehtävä tuottaa viihdettä ja lohtua suomalaisille vaikeina aikoina, jolloin esimerkiksi liikkuminen on rajoitettua ja ihmiset ovat kotonaan, kuten koronapandemian aikana. Ylellä on kykyä reagoida kriisitilanteisiin ja poikkeusoloihin juuri oikeanlaisella ohjelmistolla, joka tavoittaa lähes kaikki suomalaiset televisiossa, radiossa ja verkossa. Ylen arkistoissa on materiaalia aiemmista poikkeusoloista, joka antaa perspektiiviä ja muodostaa kansakunnan yhtenäisen muistin. Yhteiskunnan yhtenäisyyttä on syytä vaalia kaikkina aikoina sekä etenkin poikkeusoloissa.

Valmiuslaissa tulisi myös huomioida dis- ja misinformaation uhka suomalaiselle yhteiskunnalle. Suomalaiset tiedotusvälineet ovat niiden vastaisessa toiminnassa avainasemassa.

Yleisradio Oy